

Bakalářská práce

Vyvládnění

Iva Petřinová

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra veřejné správy

Bakalářská práce

Vyvlastnění

Iva Petřinová

Příslušné oborové pracoviště: Katedra veřejné správy

Studijní program: Právní specializace

Obor: Veřejná správa

Vedoucí práce: Mgr. Jan Lego, Ph.D.

Pracoviště: Katedra teorie práva

Plzeň 2014

Čestné prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „Vyvlastnění“ zpracovala sama a uvedla jsem veškeré prameny, z nichž jsem čerpala způsobem pro vědeckou práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2014

.....

Iva Petřinová

Obsah

1. ÚVOD.....	5
2. HISTORIE.....	5
2.1. Vlastnictví.....	5
2.1.1 VLASTNICKÉ PRÁVO V ŘÍMSKÉM PRÁVU	6
2.1.2 VLASTNICKÉ PRÁVO V ABGB	6
2.1.3 VLASTNICKÉ PRÁVO V BGB.....	7
2.2. HISTORIE VYVLASTNĚNÍ	7
2.2.1. VODNÍ PRÁVO	7
2.2.2. HORNÍ PRÁVO	8
2.3. HISTORIE VYVLASTNĚNÍ V Československu	9
2.3.1. POZEMKOVÁ REFORMA 1919 A POVÁLEČNÉ KONFISKACE	9
2.3.2. OBDOBÍ PROTOKTORÁTU ČECHY A MORAVA 1938 - 1945	11
2.3.3. VÝVOJ PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE	13
2.3.4. ZNÁRODNĚNÍ 1945-1948	20
2.3.5. DRUHÁ VLNA ZNÁRODNĚNÍ PO ROCE 1948.....	22
2.3.6. VÝVOJ PO ROCE 1989.....	25
3. OBECNÉ A PROCESNÍ PODMÍNKY VYVLASTNĚNÍ	27
3.1. PODMÍNKY VYVLASTNĚNÍ	27
3.2. NÁHRADA	28
3.3. VYVLASTŇOVACÍ ŘÍZENÍ DLE ZÁKONA O VYVLASTNĚNÍ.....	29
3.4. VYVLASTNĚNÍ VE ZKRÁCENÉM ŘÍZENÍ	31
3.5. PROJEDNÁNÍ VYVLASTNĚNÍ V ŘÍZENÍ PŘED SOUDEM.....	32
4. DŮVODY VYVLASTNĚNÍ VE SPECIÁLNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVĚ	33
4.1. STAVEBNÍ ZÁKON	34
4.2. ZÁKON O STÁTNÍ PAMÁTKOVÉ PÉČI	34
4.3. ZÁKON O ELEKTRONICKÝCH KOMUNIKACÍCH.....	35
4.4. ZÁKON O POZEMNÍCH KOMUNIKACÍCH	35
4.5. LÁZEŇSKÝ ZÁKON	35
4.6. ZÁKON O OCHRANĚ KRAJINY A PŘÍRODY.....	36
5. ZÁVĚR	36
6. POUŽITÉ ZDROJE	38

1. ÚVOD

Vlastnictví patří již od prvopočátku k jednomu ze základních lidských práv. Nucené odnětí, neboli vyvlastnění, které jsem zvolila za téma své bakalářské práce je silným zásahem do tohoto práva a já se jej pokusím v následujících kapitolách zformulovat jak z faktického, tak z teoretického hlediska.

V první kapitole vymezím základní pojmy pomocí nejvýznamnějších pramenů od jeho úplných počátků v Římském právu po modernější kodifikace.

V další kapitole seznámím čtenáře s prvotními omezeními vlastnického práva, například ke vztahu k vodnímu či hornímu právu, a zároveň poskytnu exkurz do historie vyvlastnění v Československu. Zde se dotknu i mnohdy ne příliš přívětivých období a reforem 20. století. Na konci této části se budu zabývat rozmachem porevolučních zákonů.

Dle nově nastavených reforem rozvedu i pojem náhrada. V závěru mé práce se podrobněji zaměřím na vyvlastňovací řízení dle aktuálních předpisů, vyvlastnění ve zkráceném řízení a také projednávání řízení před soudem.

Cílem této práce je vymezit a zakotvit vyvlastnění v systému veřejné správy.

2. HISTORIE

2.1. Vlastnictví

Pro celistvost této práce je nutné definovat pojem vlastnického práva. Stejně tak, jako jiné pojmy práva, byl i pojem vlastnického práva chápán v různých obdobích různým způsobem. Pokusím se tedy daný termín vysvětlit z hlediska dnešního, ale i historického pojetí.

V současnosti je termín vlastnického práva vymezen občanským zákoníkem¹ dle § 1011: „*Vše, co někomu patří, všechny jeho věci hmotné i nehmotné, je jeho vlastnictvím*“² a § 1012: „*Vlastník má právo se svým vlastnictvím v mezích právního řádu libovolně nakládat a jiné osoby z toho vyloučit. Vlastníku se zakazuje nad míru přiměřenou poměrům závažně rušit*

¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

² §1011 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

práva jiných osob, jakož i vykonávat takové činy, jejichž hlavním účelem je jiné osoby obtěžovat nebo poškodit.“³

V dané definici občanského zákoníku můžeme spatřovat podobnost s vymezením vlastnického práva v právu římském. Pokud se definicí budeme zabývat napříč historií, zjistíme, že se jedná o v zásadě o definici univerzální.

V současné době má každý vlastník jak práva, tak i povinnosti. V právním řádu se můžeme setkat i s pluralitou vlastníků, což znamená, že vlastnické právo k jedné věci může mít současně více osob. V takovém případě se jedná o spoluvlastnictví, které můžeme dle právního řádu rozlišit na společné jmění manželů a podílové spoluvlastnictví.

Ačkoli je právo vlastnické právem absolutním, je za určitých zákonem stanovených podmínek možné toto právo omezit či převést na jinou osobu. Vyvlastnění se budu věnovat v následujících kapitolách této práce a zevrubně přiblížím veškeré aspekty tohoto institutu.

2.1.1 VLASTNICKÉ PRÁVO V ŘÍMSKÉM PRÁVU

Římské právo chápalo vlastnické právo jako právo absolutní – jako právní panství všeobecné, přímé a vylučné. Předmětem vlastnictví mohly být pouze věci hmotné. Vlastník (tzv. dominus) měl právo věc držet (ius possidendi), věc užívat (ius utendi), přisvojovat si plody a užitky (ius fruendi), právo s věcí nakládat (ius disponendi), věc zničit (ius abutendi) a právo věc opustit (ius dereliquendi).

Věci (res) se v římském právu dělí na věci práva božského a věci práva lidského. Věci práva lidského se dělily na věci soukromé a veřejné.

2.1.2 VLASTNICKÉ PRÁVO V ABGB

Dalším důležitým pramenem práva je Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (dále jen „ABGB“). ABGB uvádí, že vlastnické právo se může vztahovat k věcem hmotným i nehmotným. § 353 říká: „*Vše, co komu náleží, všechny hmotné i nehmotné věci, jsou slují jeho vlastnictví.*“⁴

³ §1012 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁴ § 353 ABGB

2.1.3 VLASTNICKÉ PRÁVO V BGB

V Bürgerliches Gesetzbuch (dále jen „BGB“) nenalezneme žádnou legální definici vlastnického práva v pravém slova smyslu, nýbrž §903 vymezuje práva vlastníka. *„Vlastník věci může, pokud to není v rozporu se zákonem a právem třetích osob, s věcí volně nakládat a ostatní osoby volně vyloučit ze zásahů do účinků vlastnického práva. Vlastník zvířete musí při výkonu svého oprávnění dodržovat zvláštní předpisy na ochranu zvířat.“*⁵

2.2. HISTORIE VYVLASTNĚNÍ

Vyvlastnění, neboli expropriace, je jeden z nejvýznačnějších nástrojů státu, kterým může zasáhnout do vlastnických práv osob ve veřejném, či obecném zájmu. Tento institut prošel během historie poměrně rozsáhlým vývojem a v této kapitole se jej pokusím nastínit.

Vyvlastnění se netýká pouze odnětí práva vlastnického, ale i jeho omezení. Tím je myšleno zřízení věcného břemene, či služebnosti.

S prvním písemným zakotvením institutu vyvlastnění se setkáváme v Deklaraci práv člověka a občana z roku 1789, avšak můžeme ho nalézt již předtím.⁶

2.2.1. VODNÍ PRÁVO

Jedno z nejstarších omezení vlastnického práva se nalézá již v Chammurapiho zákonech. Tyto chrání vodohospodářské zájmy v celospolečenském smyslu a ukládají vlastníkům pozemků povinnost budování a udržování hrází a vodních kanálů určených pro zavlažování zemědělské půdy. Dále se zde můžeme setkat s nuceným vznikem vodních družstev: *„Jestliže v polích a společných pozemcích je ve studních voda, jež se hodí k zavlažování obdělávané půdy, budou páni polí postupovat společně. Každý muž bude vykonávat práce spojené se svým polem a zavlažovat své pole. Avšak vyskytne-li se mezi nimi někdo, kdo nesouhlasí, ten, kdo souhlasí, se obrátí k soudcům, dostane od soudců tabulku a*

⁵ §903 BGB

⁶ HORÁK, Ondřej. *Liechtensteinové mezi konfiskací a vyvlastněním: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*. 1. vyd. Praha, 2010, 287 s. Otazníky našich dějin. ISBN 978-80-7277-457-9. Str. 61

vykoná práci. Vezme si všechnu vodu pro sebe a zavlaží své pole. Nikdo jiný nebude zavlažovat“⁷

S dalším omezením vlastnického práva se můžeme setkat v antickém Římě – jedná se o tzv. služebnosti. Důležitým institutem v římském právu bylo právo stoky (ius cloacae). Obsahem tohoto práva byla povinnost vlastníka pozemku, přes který stoka vedla, strpět odvádění odpadních vod (pati).⁸ Důležitá byla pro vodní právo v Římě také žaloba na odtok dešťové vody (actio aquae pluviae arcendae). Tato žaloba sloužila jako obrana proti tomu, kdo v odtoku dešťové vody bránil. Justiníánské reformy tuto žalobu zdokonalily a rozšířily stejně tak, jako celé vodní právo.⁹

Římské právo bylo velice propracované, proto se můžeme s některými principy a analogiemi setkat v dobách pozdějších a dokonce i v současnosti.

V době středověku a raného novověku nebylo vodní právo nijak zvláště písemně kodifikováno, avšak předpokládá se, že omezení práv existovala a uplatňovala se v rámci práva obyčejového.¹⁰

2.2.2. HORNÍ PRÁVO

Dalším důležitým okruhem je právo horní, které vzniklo ve středověku v souvislosti s regálním právem. Horní právo vzniklo z důvodů ekonomických.

Nejstaršími písemnými prameny horního práva jsou „Jihlavské horní právo“ a Ius regale montanorum. Právo k těžbě propůjčoval panovník zprvu vlastníkovému pozemku, kde se ložisko nacházelo, posléze bylo propůjčováno i nálezci ložiska. Jakožto náhrada bylo

⁷ PRŮCHOVÁ, Ivana a Jaroslav CHYBA. *Omezení vlastnického práva k pozemku z důvodu obecného zájmu: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998, 185 s. Otazníky našich dějin. ISBN 80-210-1959-X. Str. 9

⁸ PRŮCHOVÁ, Ivana a Jaroslav CHYBA. *Omezení vlastnického práva k pozemku z důvodu obecného zájmu: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998, 185 s. Otazníky našich dějin. ISBN 80-210-1959-X. Str. 10

⁹ PRŮCHOVÁ, Ivana a Jaroslav CHYBA. *Omezení vlastnického práva k pozemku z důvodu obecného zájmu: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998, 185 s. Otazníky našich dějin. ISBN 80-210-1959-X. Str. 10

¹⁰ PRŮCHOVÁ, Ivana a Jaroslav CHYBA. *Omezení vlastnického práva k pozemku z důvodu obecného zájmu: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998, 185 s. Otazníky našich dějin. ISBN 80-210-1959-X. Str. 11

vlastníkovi pozemku poskytnuto právo na vlastní těžební lán a nárok na spoluúcast na těžbě (na určitý výnos).¹¹ Postupem doby se pozice těžařů upevňovala a posilovala.

2.3. HISTORIE VYLASTNĚNÍ V Československu

2.3.1. POZEMKOVÁ REFORMA 1919 A POVÁLEČNÉ KONFISKACE

Po první světové válce byla pro celou Evropu typická příprava pozemkových reforem. V podstatě šlo o přerozdělení hospodářské půdy menším a středním rolníkům na úkor velkostatků. Pozemková reforma v Československu byla jednou z nejrozsáhlejších tehdejší doby.

Ještě před započítím pozemkové reformy byl zkonfiskován majetek některých šlechticů a to na základě recipovaného císařského nařízení ze dne 29. 7. 1916, o konfiskaci majetku zrádců a nepřátel státu. V souvislosti s touto konfiskací je důležité rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sp. Zn. 9186/22 ze dne 1. 7. 1922, které říká, že zabavení majetku Maxe a Arnošta z Hohenbergu je v souladu s legislativou. Ti byli potomky Žofie Chotkové a Františka Ferdinanda d'Este a v tomto soudním procesu se bránili proti konfiskaci svého majetku námitkou, že manželství rodičů bylo „nerovnorodé“ a potomci manželů byli ještě před sňatkem vyloučeni z nástupnictví na habsburský trůn. Tedy, že nejsou Habsburky. U soudu tento argument neobstál a majetek byl bratrům zkonfiskován.¹²

V Československu byla reforma provedena tak, že velkostatky byly rozparcelovány na menší části, které byly přerozděleny drobným rolníkům. Tento krok bylo možné provést na základě přijetí tzv. „Přídělového zákona“.

Smysl pozemkové reformy v době první republiky tkvěl ve zrušení šlechtických velkostatků a přerozdělení půdy drobným rolníkům. Reforma se zaměřovala na tyto šlechtické velkostatky i z důvodu, že většinu vlastnila německá a maďarská šlechta a bylo nutno srovnat majetkové poměry Čechů a Slováků.

¹¹ PRŮCHOVÁ, Ivana a Jaroslav CHYBA. *Omezení vlastnického práva k pozemku z důvodu obecného zájmu: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998, 185 s. Otazníky našich dějin. ISBN 80-210-1959-X. Str. 13

¹² KUKLÍK, Jan a Jaroslav CHYBA. *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2011, 185 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 978-80-87284-25-4. Str. 31 - 32

Meziválečná pozemková reforma započala roku 1919 přijetím zákona č. 215/1919 Sb., o zabrání velkého majetku pozemkového (tzv. záborový zákon). Tato právní norma stanovila, že bude zabráněna a přerozdělena veškerá zemědělská půda výměry větší než 150 ha. Záborový zákon však majetek nevyvlastňoval, jen hovořil o vyvlastnění budoucím.¹³ Nejednalo se tedy o vyvlastnění ale o „zábor“. To potvrzuje nález Nejvyššího správního soudu z 9. 11. 1921: *„Zábor velikých statků, vyslovený záborovým zákonem, nerovná se v nižádném směru vyvlastnění. Záborem neodnímá se ještě vlastnictví dosavadnímu majiteli, aby se převedlo na stát, reprezentovaný Státním úřadem pozemkovým, nýbrž vlastníkem zůstává přes nastalý zábor majitel dosavadní. Zábor ukládá jen tomuto vlastníku jakési veřejnoprávní omezení, které záleží v tom, že vlastník tento nesmí již na dále o své újmě prováděti právní dispozice se statkem propadlým záboru.“*¹⁴

Vyvlastnění budoucí mohlo být provedeno až na základě dalších právních předpisů. Jedním z následujících předpisů byl například zákon č. 318/1919 Sb., o zajištění půdy drobným pastýřům. Tento zákon umožňoval pastýřům propachtované pozemky vykoupit a stanovoval podmínky, za kterých toto bylo možné. Dalším z podstatných zákonů byl zákon č. 330/1919 Sb., o pozemkovém úřadě. Tím byl zřízen Státní pozemkový úřad, který začal fungovat dle 15. 10. 1919. Agenda tohoto úřadu byla velice široká a v podstatě zaštiťovala celou pozemkovou reformu.

Na začátku roku 1920 přišla další navazující právní norma, a to zákon č. 81/1920 Sb., o přidělu zabrané půdy a úpravě právních poměrů k ní, tzv. přidělový zákon. Tento zákon stanovoval kritéria přidělení již zabrané půdy. Půdu mohl uchazeč získat do vlastnictví, do nájmu, do pachtu, nebo ke zřízení stavebního práva.

Důležitým zákonem je také tzv. zákon náhradový (zákon č. 329/1920 Sb.), který upravoval náhradu původních vlastníků pozemků. Náhradu obdrželi vlastníci pozemků, kteří nebyli vyloučeni v §35 náhradového zákona, což byli příslušníci nepřátelských států a bývalé panovnické rodiny Habsbursko-Lotrinské.

Výše náhrady za daný pozemek byla stanovena dle průměrné ceny pozemku v letech 1913-1915.

¹³ HORÁK, Ondřej. *Liechtensteinové mezi konfiskací a vyvlastněním: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*. 1. vyd. Praha, 2010, 287 s. Otazníky našich dějin. ISBN 978-80-7277-457-9. Str. 77

¹⁴ HORÁK, Ondřej. *Liechtensteinové mezi konfiskací a vyvlastněním: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*. 1. vyd. Praha, 2010, 287 s. Otazníky našich dějin. ISBN 978-80-7277-457-9. Str. 77 - 78

2.3.2. OBDOBÍ PROTOKTORÁTU ČECHY A MORAVA 1938 - 1945

Dalším z významných zásahů do majetkových práv bylo jednání Německa po Mnichovské dohodě. Uzavřením Mnichovské dohody v roce 1938 musela Československá republika postoupit veškerá pohraniční území osídlená Němci, tzv. Sudety. Již od počátku nacistické okupace Československa se majetkové poměry měnily. Započalo to odlivem zahraničních investic z republiky a záhy na to začali Němci ovládat největší podniky tehdejší doby. Jako příklad můžeme uvést Severočeské uhelné doly a doly v západních a severních Čechách, které vlastnila Česká obchodní společnost, a. s..¹⁵ Další z velkých podniků ovládnutým Němci byly elektrárny a s tím spojené příslušenství (přenosová síť apod.). Prodej těchto společností se odehrával za nevýhodných podmínek a vlastníci byli často donuceni k prodeji nátlakem psychickým nebo dokonce i fyzickým.¹⁶

Na území ČSR byly zřizovány i tábory pro výcvik speciálních jednotek SS. Prostor pro tyto výcvikové tábory byl získán vyvlastněním majetku původních obyvatel dané lokality. Jednalo se zejména o oblast Sedlčan, Neveklova a Vyškova.¹⁷ Dalším zkonfiskovaným majetkem byl nemovitý majetek státu, který byl téměř beze zbytku převeden.

Československého území se velmi citelně dotkla i tzv. „arizace židovského majetku“. Tento pojem je vysvětlován jako „převádění majetku z rukou Židů do rukou árijců“¹⁸ Tímto procesem vlastně započalo řešení „Židovské otázky“, v první řadě byl vymezen okruh osob, kterých se „arizace majetku“ týká. K tomuto se využívalo mnohých rasových právních předpisů včetně Norimberských zákonů. Osoby, dle těchto ustanovení považované za Židy, byly postupně zbavovány veškerých svých práv, včetně práv lidských. Okruh těchto osob byl výrazným způsobem diskriminován a utlačován až došlo k jejich úplné izolaci.¹⁹

¹⁵ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 86

¹⁶ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 86

¹⁷ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 86

¹⁸ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 87

¹⁹ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 87

Konfiskaci židovského majetku podléhal jak majetek osob fyzických, tak i právnických. Před samotnou konfiskací většiny židovského majetku nastalo omezování vlastnictví, které se postupně zpříšňovalo, a byl rozšiřován okruh věcí, které Židé nemohou vlastnit. Prvním právním předpisem v Protektorátu Čechy a Morava bylo nařízení ze dne 21. 6. 1939 o židovském majetku, které pocházelo od říšského protektora Konstantina von Neuratha. Dané nařízení vymezovalo pojmy jako „Žid“ nebo „židovský podnik“. Vymezení těchto termínů korespondovalo s vymezením v norimberských zákonech.²⁰

Jelikož za „židovský podnik“ byla považována i společnost, která měla ve svých orgánech Žida, strhla se po vydání tohoto nařízení vlna vymazávání jednatelů či akcionářů tohoto původu z obchodního rejstříku. Toto jednání se Němcům přičilo, a proto byly změněny právní předpisy tak, že se hledělo na stav k 15. 3. 1939, tedy datu vzniku Protektorátu Čechy a Morava.²¹

Důležitým nařízením, které bylo v Protektorátu prvním nařízením svého druhu, bylo nařízení o vyřazování Židů z hospodářství protektorátu. Bylo vydáno dne 26. 1. 1940 říšským protektorem a zakazovalo Židům vedení jakéhokoli podniku.²² Prováděcí výnos k tomuto nařízení dále Židům zakazoval účast na trzích, výstavách a podobných akcích. Navazujícím prováděcím výnosem jim bylo také zakázáno produkovat filmy, či provozovat kina. V pořadí třetí prováděcí výnos k danému nařízení v podstatě zrušil Židům veškerá práva k provozování jakékoli živnosti. Tento výnos byl pro likvidaci Židů stěžejní, jelikož zamezoval i zprostředkování obchodů či peněžnictví. Tímto byli Židé už definitivně donuceni prodat své podniky a tento prodej byl zpravidla uzavírán za velmi nevýhodných podmínek.²³

Čtvrté prováděcí nařízení ukládalo nahlásit veškerý zemědělský a lesní majetek na příslušný úřad a taktéž poskytnout soupis veškerých cenností z drahých kovů, drahokamů apod. Krátce na to byli Židé povinni nahlásit i vlastnictví cenných papírů. Dne 2. 11. 1940 byla vydána vyhláška, která Židovskému obyvatelstvu zakazovala nakládat se svým

²⁰ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 87

²¹ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 88

²² KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 89

²³ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 89

majetkem bez souhlasu příslušných úřadů.²⁴ Nařízení o židovském majetku obsahovalo i nařízení, které v zásadě Němcům usnadňovalo konfiskaci majetku, a to v případě že, „*se prokázala jednání proti nařízením a prováděcím předpisům, včetně pouhého pokusu tyto předpisy obejít*“²⁵

Od roku 1940 byli Židé vystěhováváni a jejich majetek zajišťován Vystěhovaleckým fondem pro Čechy a Moravu. Osoby, které byly deportovány do koncentračních táborů, musely „dobrovolně“ podepsat listinu, jejímž podpisem se vzdávali veškerého movitého i nemovitého majetku. Daný majetek převzal tento Vystěhovalecký fond pro Čechy a Moravu.²⁶

V souvislosti se zahájením hromadných deportací Židů došlo ke změnám v některých úřadech zajišťujících jejich majetek. Ústředna pro židovské vystěhovalectví změnila název na Ústřední úřad pro uspořádání židovské otázky. Tento úřad byl povinen odebrat osobám určeným k transportu veškeré zbylé cennosti a dále nechat tyto osoby „dobrovolně“ udělit generální plnou moc k převzetí zbylého majetku.²⁷

Dalším krokem k likvidaci Židů bylo nařízení vydané dne 2. 11. 1942, které stanovilo, že každý deportovaný Žid pozbývá protektorátního občanství a v takovém případě veškerý jeho majetek propadá Německé říši ex lege. Účinností tohoto nařízení již bylo zbytečné vyžadovat podpis generální plné moci od osob určených k deportaci.²⁸ Veškerý majetek takto konfiskovaný spravoval Ústřední úřad pro uspořádání židovské otázky. Ten dále přerozděloval zisk z konfiskovaného majetku dalším orgánů, jako například Vystěhovaleckého fondu nebo terezínskému ghettu.

2.3.3. VÝVOJ PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

²⁴ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 91

²⁵ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 91

²⁶ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 93

²⁷ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 93

²⁸ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 94

Dekrety prezidenta republiky, neboli tzv. „Benešovy dekrety“, značně postihly majetkové poměry po druhé světové válce. Prvním z dekretů, který upravoval majetkové vztahy, byl dekret č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkově - právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů. Tento dekret říká, že *„(1) Jakékoliv majetkové převody a jakákoliv majetkově-právní jednání, at' se týkají majetku movitého či nemovitého, veřejného či soukromého, jsou neplatná, pokud byla uzavřena po 29. září 1938 pod tlakem okupace, nebo národní, rasové, či politické persekuce. (2) Způsob uplatnění nároků, plynoucích z ustanovení odstavce 1, budiž upraven zvláštním dekretem prezidenta republiky, pokud se tak nestalo již tímto dekretem.“*²⁹ Jelikož tento dekret neupravuje způsob uplatnění nároků, jak je uvedeno v odstavci druhém § 1, byla tato problematika upravena dalším dekretem a to konkrétně zákonem č. 128/1946 Sb.

Prvním z dekretů, který se zabýval konfiskací zemědělského majetku, byl dekret č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa.

Dalším z důležitých předpisů je dekret č. 28/1945 Sb., o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci. Proces přerozdělování majetku byl upřesněn dle dekretu č. 12/1945 Sb. Jak vyplývá z názvu, zabýval se tento dekret zemědělskou půdou a vymezoval osoby oprávněné žádat o takový majetek. Dále se zde nalézá zakotvení jakéhosi privilegia pro přednostní přiděl půdy v §3 *„ti, kteří se vyznamenali a zasloužili v národně-osvobozovacím boji, zejména vojáci a partyzáni, bývalí političtí vězňové a deportovaní, jejich rodinní příslušníci a zákonní dědicové, jakož i rolníci, poškození válkou. Předpoklady přednostního práva na přiděl jest řádně prokázati.“*³⁰

Na rozdíl od předchozích dvou dekretů se dekret č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy, zabývá majetkem jiným, než zemědělským. Ten započal nejrozsáhlejší konfiskace po druhé světové válce, jelikož byl platný na celém území ČSR a působil na značné množství adresátů.

²⁹ §2 prezidentského dekretu č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkově - právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů

³⁰ § 3 prezidentského dekretu č. 28/1945 Sb., o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci

Zákon č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy se člení na čtyři hlavy a má pouhých 21 paragrafů. §1 tohoto zákona vymezuje majetek, který podléhá konfiskaci a to bez náhrady. Konfiskaci podléhaly věci movité i nemovité, dokonce i majetková práva jako například pohledávky nebo cenné papíry.³¹ V další části daného ustanovení se nachází výčet osob, u kterých konfiskace majetku proběhne. „1. Německé říše, Království maďarského, osob veřejného práva podle německého nebo maďarského práva, německé strany nacistické, politických stran maďarských a jiných útvarů, organizací, podniků, zařízení, osobních sdružení, fondů a účelových jmění těchto režimů nebo s nimi souvisících, jakož i jiných německých nebo maďarských osob právnických, nebo 2. osob fyzických národnosti německé nebo maďarské, s výjimkou osob, které prokáží, že zůstaly věrny Československé republice, nikdy se neprovinily proti národům českému a slovenskému a buď se činně zúčastnily boje za její osvobození, nebo trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem, nebo 3. osob fyzických, které vyvíjely činnost proti státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti, demokraticko-republikánské státní formě, bezpečnosti a obraně Československé republiky, které k takové činnosti podněcovaly nebo jiné osoby svěsti hleděly, záměrně podporovaly jakýmkoli způsobem německé nebo maďarské okupanty, nebo které v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18 dekretu presidenta republiky ze dne 19. června 1945, č. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech) nadržovaly germanisaci nebo maďarisaci na území Československé republiky nebo se chovaly nepřátelsky k Československé republice nebo k českému nebo slovenskému národu, jakož i fyzických nebo právnických osob, které strpěly takovou činnost u osob spravujících jejich majetek nebo podnik.

(2) Konfiskaci podléhá rovněž veškerý majetek, který náležel v době po 29. září 1938 subjektům uvedeným v odstavci 1 a byl v době rozhodné podle odstavce 1, věta první, po případě je ještě, ve vlastnictví osob, v jejichž rukou by konfiskaci nepodléhal, leč by podrobení takového majetku konfiskaci neodpovídalo zásadám slušnosti.

(3) O tom, jsou-li splněny podmínky pro konfiskaci podle tohoto dekretu, rozhoduje příslušný okresní národní výbor. Rozhodnutí lze doručiti veřejnou vyhláškou, i když nejsou splněny předpoklady § 33 vládního nařízení ze dne 13. ledna 1928, č. 8 Sb., o řízení ve věcech náležejících do působnosti politických úřadů (správním řízení). Z rozhodnutí okresního národního výboru lze se odvolati k zemskému národnímu výboru (na Slovensku k příslušnému

³¹ PROCHÁZKA, Jan. *Konfiskace majetku nepřátel a zrádců v ČSR*. Praha: Svoboda, 1946. Str 21

orgánu Slovenské národní rady). Ministr vnitra může způsob rozhodování podle tohoto odstavce blíže upravit směrnicemi.“³²

Majetek se konfiskoval veškerým osobám, které jsou uvedeny v §1, pokud jim náležel po 29. Září 1938. V této době se zjišťovalo, zda je fyzická osoba maďarské nebo německé národnosti a pokud bylo zjištěno že ano, bylo možné konfiskaci zabránit za podmínek, „1. že zůstaly věrný Československé republice (po Mnichovu), 2. Že se nikdy neprovinily proti národům českému a slovenskému (ani před Mnichovem) a 3. Že buď činně se zúčastnily boje za osvobození ČSR, nebo trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem.“³³

Tyto podmínky musely být splněny všechny současně a musely být prokazatelně doloženy. Dle §1 odstavce 4 rozhoduje o splnění nebo nesplnění daných podmínek příslušný okresní národní výbor. Okresní národní výbor v případě zahájení nebo ukončení tohoto řízení vždy uvědomil Fond národní obnovy.³⁴

Výjimkami z konfiskace a poskytnutím náhrady se zabývá §2. Odstavec první říká, že věci denní osobní potřeby či věci, které jsou potřeba k výkonu zaměstnání se nekonfiskují a dodává jejich demonstrativní výčet: „jako oděv, peřiny, prádlo, domácí nářadí, potraviny a nástroje.“³⁵ Odstavec druhý §2 uděluje vládě možnost vydat nařízení, které daný výčet věcí, které nebudou konfiskovány, konkretizuje nebo zcela taxativně vymezuje. Komentář tohoto zákona říká, že „k těmto ustanovením vedly ohledy slušnosti a zájem o plynulé provedení odsunu velezrádných menšin.“³⁶

Odstavec čtvrtý § 2 věnuje pozornost konfiskaci majetku, který vlastní osoba právnická. Zde je zakotveno, že kapitálovým podílníkům náleží náhrada za konfiskovaný majetek, ovšem jen pokud nespádají pod výčet osob v § 1, to znamená, nejsou-li nepřitelem Československé republiky. Na toto ustanovení navazuje odstavec pátý § 2, který vyjasňuje jak řešit situaci, pokud jsou spoluvlastníky osoby spadající pod § 1 společně s osobami, které pod § 1 nespádají. Zde je určeno, že „činí-li jejich (osoby spadající pod § 1) spoluvlastnický podíl

³² PROCHÁZKA, Jan. *Konfiskace majetku nepřátel a zrádců v ČSR*. Praha: Svoboda, 1946. Str 21, §1 zákona č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy

³³ PROCHÁZKA, Jan. *Konfiskace majetku nepřátel a zrádců v ČSR*. Praha: Svoboda, 1946. Str 23

³⁴ PROCHÁZKA, Jan. *Konfiskace majetku nepřátel a zrádců v ČSR*. Praha: Svoboda, 1946. Str 24

³⁵ PROCHÁZKA, Jan. *Konfiskace majetku nepřátel a zrádců v ČSR*. Praha: Svoboda, 1946. Str 21, § 2 odst. 1 zákona č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy

³⁶ PROCHÁZKA, Jan. *Konfiskace majetku nepřátel a zrádců v ČSR*. Praha: Svoboda, 1946. Str 24

*více než jednu polovinu, podléhá konfiskaci majetek celý.*³⁷ Dále se zde uvádí, že osobám, které nejsou dle § 1 nepřátelé, náleží náhrada, jenž se primárně plní naturálně, avšak není-li to možné, plní se v penězích.

Hlava druhá zákona č. 108/1945 Sb. se věnuje Fondu národní obnovy. § 3 hovoří o jeho zřízení a organizaci. Odstavec první stanovuje, že Fond národní obnovy je zřizován za účelem vedení agendy související s konfiskacemi nepřátelského majetku při každém osidlovacím úřadě. Další odstavce ustanovují vnitřní členění a organizaci této instituce. Navazující § 4 zakotvuje poradní a kontrolní orgány Fondu národní obnovy.

Působnost Fondů národní obnovy upravuje § 5. V odstavci prvním § 5 je stanoveno, že Okresní národní výbory byly povinny sestavit seznam veškerého majetku podléhajícímu konfiskaci ve svém obvodu a neprodleně jej postoupit příslušnému Fondu národní obnovy i příslušnému osidlovacímu úřadu. Údaje k sestavení takových seznamů poskytovaly okresním národním výborům výbory místní. Na základě těchto soupisů Fond národní obnovy zjišťoval veškerý majetek, který má být zkonfiskován na základě tohoto dekretu a také jej zajišťoval. V dalších odstavcích tohoto paragrafu je uzákoněno, že Fond národní obnovy vede agendu spojenou s vedením záznamů ohledně závazků a jejich vypořádání, dále také konfiskovaný majetek zajišťovat a dle tehdejší platné legislativy přerozdělovat. V Odstavci 2 §5 je Fondu národní obnovy dokonce uděleno právo na kontrolu správců konfiskovaného majetku a možnost navrhnout ustavení správců do funkce, či je z funkce odvolat.

Část třetí zákona se týká rozdělení zkonfiskovaného majetku a je dále členěna do oddílů. Oddíl první je nazván Rámcové plány a přidělová nařízení a obsahuje pouhý jeden paragraf - § 6. Rámcové plány byly dle § 6 tvořeny osidlovacími úřady společně s dalšími příslušnými orgány veřejné moci a hlavním cílem těchto plánů bylo vymezit „*a) kolik malých majetkových podstat má býti v jednotlivých místech přiděleno a jak má býti naloženo se zbývajícimi, b) které střední majetkové podstaty mají býti přiděleny a jak má býti naloženo se zbývajícimi, c) jak má býti naloženo s průmyslovým majetkem a s velkými majetkovými podstatami.*“³⁸ Tedy zkonfiskovaný majetek byl roztríděn do kategorií příslušnými orgány a bylo dále rozhodnuto, který bude moci být prodán zájemcům a který majetek připadne státu.³⁹

³⁷ PROCHÁZKA, Jan. *Konfiskace majetku nepřátel a zrádců v ČSR*. Praha: Svoboda, 1946. Str 21, § 2 odst. 5 zákona č. 108/1945 Sb., *o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy*

³⁸ PROCHÁZKA, Jan. *Konfiskace majetku nepřátel a zrádců v ČSR*. Praha: Svoboda, 1946. Str. 29, § 6 odst. 1 zákona č. 108/1945 Sb., *o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy*

³⁹ PROCHÁZKA, Jan. *Konfiskace majetku nepřátel a zrádců v ČSR*. Praha: Svoboda, 1946. Str. 19

Oddíl druhý třetí části zákona se zabývá Přídělovým řízením. Odstavec první § 7 stanovuje, že majetek může být přidělen výlučně za úhradu. Odstavec druhý tohoto ustanovení již blíže charakterizuje, kdo může být oprávněným uchazečem o konfiskovaný majetek a odstavec třetí zakotvuje jakési privilegium pro některé uchazeče. Zde se hovoří o tom, že by některé skupiny obyvatel měly mít právo přednostní koupě za předpokladu, že by se vyskytlo více zájemců o tentýž majetek. Zde je uveden taxativní výčet osob, na které se privilegium vztahuje: „*budiž přihlíženo k účastníkům národního odboje a jejich pozůstalým rodinným příslušníkům, osobám poškozených válkou, národní, rasovou nebo politickou persekucí, k osobám vracejícím se do pohraničí, které byly nuceny opustit, nebo do vlasti z ciziny, a k osobám, které v důsledku územních změn přeložily své bydliště na ostatní území Československé republiky.*“⁴⁰ Aby se předešlo spekulacím, bylo vždy nutné prokazatelně doložit zákonem požadované skutečnosti.

Rozhodnutí o přidělu prováděl dle § 8 odstavce 1 příslušný orgán dle velikosti majetkové podstaty a rozhodnutí o přidělu dle odstavce druhého musí vždy obsahovat „*a) z čeho pozůstává přidělovaná majetková podstata, b) jaká jiná práva a oprávnění jsou s přidělem spojena, c) jaké závazky přidělce přejímá, d) den, kdy bude odevzdán přidělený majetek, e) výše úhrady (přejímací ceny) a způsob jejího zaplacení, f) případná omezení přidělce nebo jiné podmínky jemu uložené.*“⁴¹ Odstavec čtvrtý a pátý hovoří o možnosti žadatele odvolat se v případě, kdy se cítí býti rozhodnutím poškozený. Přídělové komise jsou upraveny v § 9. Odstavec první a druhý upravuje vznik této komise a to, kdo může být členem. První se věnuje komisím, které budou zřizovány při místním národním výboru a druhý naopak komisím zřizovaným při okresním národním výboru. Odstavec třetí zakládá možnost přezkumu jmenování jednotlivých členů do přídělové komise.

Následující ustanovení §10, §11 a §12 se věnují přídělovým plánům a každý z paragrafů se liší velikostí majetkové podstaty. V těchto ustanoveních je uvedeno, že příslušný orgán musí připravit pro daný obvod přídělový plán včetně požadované ceny za daný majetek. Tento plán posléze musí zveřejnit na místě obvyklém a upozornit na tuto skutečnost ještě vyvěšením vyhlášky na úřední desku. Proti danému přídělovému plánu je možné podat námitku k příslušné přídělové komisi a to nejpozději do 15dnů od posledního dne, kdy byl plán vyvěšen.

⁴⁰ PROCHÁZKA, Jan. *Konfiskace majetku nepřátel a zrádců v ČSR*. Praha: Svoboda, 1946. Str. 31, § 7 odst. 3 zákona č. 108/1945 Sb., *o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy*

⁴¹ PROCHÁZKA, Jan. *Konfiskace majetku nepřátel a zrádců v ČSR*. Praha: Svoboda, 1946. Str. 31, § 8 odst. 2 zákona č. 108/1945 Sb., *o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy*

Dle § 13 bylo zakázáno s přiděleným majetkem dále nakládat, dokud neuplynula lhůta stanovená přidělovým nařízením, pokud Fond národní obnovy nerozhodl jinak. Tímto opatřením se mělo zabránit spekulacemi s přidělovaným majetkem.

Úhradu ceny za přidělený majetek upravuje ustanovení § 14. Dle něj příjemci takového majetku hradí cenu dle rozhodnutí o přidělu a to do Fondu národní obnovy, který je k přijetí částky příslušný. Pokud příjemce platby rozhodnutí nedodrží, je následně možné pohledávky vymoci exekucí. Dále je zde stanoveno použití peněz získaných z přerozdělení majetku. Tyto finanční prostředky byly použity na vypořádání závazků, které jsou k majetku vázány. Zbylé finanční prostředky byly převedeny do státní pokladny na stanovený účel.

Část čtvrtá obsahuje ustanovení společná a závěrečná.

Již rok před vydáním dekretů bylo téma zajištění nepřátelského majetku diskutováno a připravováno exilovou vládou. Konfiskace tohoto zajištěného majetku proběhla až na základě Pařížské reparační dohody z roku 1945, tedy zkonfiskovaný majetek plnil reparace, které by jinak Německo muselo Československé republice poskytnout.⁴²

⁴² KUKLÍK, Jan a Jaroslav CHYBA. *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2011, 185 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 978-80-87284-25-4. Str. 44

2.3.4. ZNÁRODNĚNÍ 1945-1948

Znárodnění průmyslových podniků se připravovalo již od roku 1945 a bylo ovlivněno hospodářskými, politickými i právními důvody.⁴³ Znárodnění mělo vyřešit řadu problémů tehdejší doby a to zejména ekonomické a sociální otázky.

Pro započetí procesu znárodnění byla velice důležitá dohoda politických stran ze dne 8. 6. 1945 o společném postupu stran Národního bloku pracujícího lidu měst a venkova.⁴⁴ Tato dohoda byla uzavřena předsedy KSČ, sociální demokracií a národně socialistickou stranou řešila eventuální vznik tzv. „socialistického bloku“.⁴⁵

Socialistické strany se v konečném důsledku shodly na tom, že „*není možný návrat k předválečným poměrům a soukromé vlastnictví musí být uvedeno v soulad s veřejnými zájmy.*“⁴⁶

V tomto procesu sehrál důležitou roli prezident Edvard Beneš, který jednal o znárodnění s tehdejšími politickými stranami. Na jednu stranu učinil prohlášení, že je připraven podepsat dekrety o zestátnění některých průmyslových odvětvích ještě před svoláním prozatímního parlamentu, na druhou stranu při jednáních s diplomaty západních zemí odmítal schválení tak zásadního zásahu do vlastnických práv bez výslovného souhlasu parlamentu.⁴⁷ Je tedy otázkou, jak se prezident hodlal zachovat v této nelehké situaci. V konečném důsledku však proběhlo znárodnění na základě prezidentských dekretů, bez souhlasu parlamentu.

Prvním odvětvím, které postilo znárodnění, se stal filmový průmysl. Stalo se tak vydáním dekretu č. 50 ze dne 11. 8. 1945, který nabyl účinnosti 28. 8. 1945. Filmový průmysl se stal terčem vyvlastnění nejspíše proto, že ho vláda pokládala za velmi silný prostředek

⁴³ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 160

⁴⁴ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 160

⁴⁵ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 160

⁴⁶ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 160

⁴⁷ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 163 - 164

propagace, kultury i šíření informací.⁴⁸ Tento dekret v § 1 zakotvil výhradní právo státu v podstatě na veškeré oblasti filmové výroby i provozování veřejného promítání. Jediné, co nespádalo pod tento dekret, byl amatérské film a činnosti ministerstva obrany v tomto oboru.⁴⁹ Vlastníci, kteří byli povinni odevzdat majetek, tak učinili za náhradu, která byla stanovena obecnou cenou znárodňovaného majetku. To ovšem neplatilo pro osoby označené dekretem č. 5/1945 za osoby nepřátelské nebo nespolehlivé.⁵⁰ V tomto dekretu bylo stanoveno, že zisky z filmového průmyslu budou použity na další rozvoj a obnovu československého filmu a s ním spojených oborů. Na základě tohoto dekretu však započala cenzura a tohoto průmyslu bylo také zneužíváno pro šíření propagandy ideologie a politických názorů.⁵¹

Dalším v řadě bylo znárodnění dolů a některých průmyslových podniků, které proběhlo díky dekretu č. 100 Sb. Tento dekret znárodňoval doly a velké podniky zabývající se těžkým průmyslem. Jednalo se i o podniky energetické, dále železárny, válcovny, slévárny apod. U některých podniků (odvětví) byla stanovena hranice pro znárodnění počtem zaměstnanců, u některých to byla kritéria jiná a to ta, která stanovil tentýž právní předpis. Tehdejší ekonomové kritizovali kritérium pro znárodnění počet zaměstnanců. Dle názoru Ladislava Feierabenda toto kritérium neodráží hospodářskou sílu daného podniku.⁵² §4 vymezuje, co podléhá znárodnění. Zde je zakotveno, že znárodnění podléhá podnik včetně veškerých majetkových podstat a dokonce i podniky, které vlastnil stejný majitel a byly svázány s podnikem znárodňovaným (ačkoli nemusely splňovat kritéria pro znárodnění).⁵³

⁴⁸ KUKLÍK, Jan a Jaroslav CHYBA. *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2011, 185 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 978-80-87284-25-4. Str. 70

⁴⁹ KUKLÍK, Jan a Jaroslav CHYBA. *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2011, 185 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 978-80-87284-25-4. Str. 71

⁵⁰ KUKLÍK, Jan a Jaroslav CHYBA. *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2011, 185 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 978-80-87284-25-4. Str. 71

⁵¹ KUKLÍK, Jan a Jaroslav CHYBA. *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2011, 185 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 978-80-87284-25-4. Str. 71 - 72

⁵² KUKLÍK, Jan a Jaroslav CHYBA. *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2011, 185 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 978-80-87284-25-4. Str. 72

⁵³ KUKLÍK, Jan a Jaroslav CHYBA. *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu*

Ačkoli původní myšlenka byla taková, že znárodněné podniky budou moci provozovat různé osoby (fyzické nebo právnické), v konečném důsledku se znárodněný průmysl stal národním podnikem a to mělo za následek nemožnost podnikání soukromých osob v odvětvích, která se vážou se znárodněním.⁵⁴

Velmi zajímavou částí je oddíl pátý, kde se nalézají trestní ustanovení. Zde byl uzákoněn trestný čin pletich, jehož „*skutková podstata spočívala v úmyslném jednání směřujícím k zmaření, nebo ztížení znárodnění ve značné míře.*“⁵⁵

Znárodnění se dotklo i potravinářského průmyslu a to dekretem č. 101, který byl účinný od 27. 10. 1945. Kritéria byla obdobná jako u dekretu č. 100. Některé podniky byly znárodněny na základě počtu zaměstnanců, jiné na základě jiných kritérií (například objemu výroby). Tento dekret postihl průmysl spojený s výrobou cukru, lihu, pivovary, mlýny čokoládovny apod.⁵⁶

Znárodněno bylo i bankovníctví dne 24. 10. 1945 a jako první Národní banka, což mělo pomoci obnovit a stabilizovat měnu i hospodářství republiky. Stalo se tak na základě dekretů prezidenta ze dne 19. 10. 1945.

27. 10. 1945 vstoupil v účinnost dekret prezidenta republiky č. 102 Sb., o znárodnění akciových bank, čímž byly veškeré banky transformovány na národní podnik. V tentýž den nabyl účinnosti i dekret č. 103, kterým byly znárodněny veškeré soukromé pojišťovny

2.3.5. DRUHÁ VLNA ZNÁRODNĚNÍ PO ROCE 1948

V roce 1948 započala druhá etapa, která byla daleko rozsáhlejší než ta první. Znárodnění majetku v této době bylo předzvěstí totalitní režimu, který byl nastolen na

v *první polovině dvacátého století*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2011, 185 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 978-80-87284-25-4. Str. 73

⁵⁴ KUKLÍK, Jan a Jaroslav CHYBA. *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2011, 185 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 978-80-87284-25-4. Str. 74

⁵⁵ KUKLÍK, Jan a Jaroslav CHYBA. *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2011, 185 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 978-80-87284-25-4. Str. 76

⁵⁶ KUKLÍK, Jan a Jaroslav CHYBA. *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2011, 185 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 978-80-87284-25-4. Str. 76

dlouhá léta. Znárodnování bylo zdůvodňováno ideologií a brojilo proti kapitalistům-vykořisťovatelům pracujících.

Druhá etapa tedy započala vydáním zákona 114/1948 Sb., o znárodnění některých dalších průmyslových a jiných podniků a závodů a o úpravě některých poměrů znárodněných a národních podniků a zákonem č. 115/1948 Sb., o znárodnění dalších průmyslových a jiných výrobních podniků a závodů v oboru potravinářském a o úpravě některých poměrů znárodněných a národních podniků tohoto oboru. Tyto zákony měnily dekrety prezidenta republiky č. 100 a č. 101 Sb. V dubnu a v květnu roku 1948 bylo přijato devět zákonů, na základě kterých se ve vyvlastňování pokračovalo a navazovaly na zákony předchozí. Konkrétně se jednalo o zákon č. 118/1948 Sb., o organizaci velkoobchodní činnosti a znárodnění velkoobchodních podniků, zákon č. 119/1948 Sb., o státní organizaci zahraničního obchodu a mezinárodního zasílatelství, zákon č. 120/1948 Sb., o znárodnění obchodních podniků s padesáti nebo více činnými osobami, zákon č. 121/1948 Sb., o znárodnění ve stavebnictví, zákon č. 122/1948 Sb., o organizaci a znárodnění cestovních kanceláří, zákon č. 123/1948 Sb., o znárodnění polygrafických podniků, zákon č. 124/1948 Sb., o znárodnění některých hostinských a výčepních podniků a ubytovacích zařízení, zákon č. 125/1948 Sb., o znárodnění přírodních léčivých zdrojů a lázní a o začlenění a správě konfiskovaného lázeňského majetku a zákon č. 126/1948 Sb., o znárodnění některých šlechtitelských podniků.

Dalším v řadě zákonů se stal zákon č. 185/1948 Sb., o zestátnění léčebných a opatrovatelských ústavů a organizací státní ústavní a léčebné péče. Ten vešel v účinnost 1. 1. 1949 a stát se stal vlastníkem veškerého majetku nemocnic, ozdravoven a jiných ústavů tohoto typu.⁵⁷

K 1. 1. 1949 se stal účinným zákon č. 331/1948 Sb., o národních dopravních podnicích, čímž se veřejná doprava všeho druhu stala majetkem státu. Byly vytvořeny národní podniky, které jednotlivá odvětví dopravy sdružovala, konkrétně byly vytvořeny Československé dráhy, n. p., Československá automobilová doprava, n. p., Československé aerolinie, n. p. a Československá plavba labská, oderská a dunajská, n. p.⁵⁸

⁵⁷ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 309

⁵⁸ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 309

Velmi důležitým dokumentem byla květnová ústava účinná od 9. 6. 1948 a byla vydána jako předpis č. 150/1948 Sb., ústava Československé republiky. Tato ústava potvrzovala ideologie KSČ, a to včetně aspektů sociálních a ekonomických. V článku XII. je uvedeno, že „*hospodářská soustava ČSR je založena na znárodnění nerostného bohatství, průmyslu, velkoobchodu a peněžnictví; na vlastnictví půdy podle zásady "půda patří tomu, kdo na ní pracuje"*; na ochraně drobného a středního podnikání a na nedotknutelnosti osobního majetku“⁵⁹ a v odstavci druhém je zakotven další princip socialistické společnosti, a to, že „půda patří tomu, kdo na ní pracuje.“

SOUKROMÉ PODNIKÁNÍ

Významné je zakotvení a potvrzení nedotknutelnosti soukromého vlastnictví drobných a středních podniků, tj. do počtu 50 zaměstnanců. Tato jistota byla zakotvena článkem XII. a také § 158, odst. 1. Avšak i přes ústavní zakotvení bylo toto právo porušováno. Totalitní režim se tyto vlastníky různými způsoby snažil přimět ke vstupu do státních, komunálních či družstevních podniků⁶⁰ a využíval k tomu různé způsoby, například časté kontroly různých orgánů. Ty jim ukládaly sankce i za sebemenší prohřešek, nebo znevýhodnění potomků živnostníků při studiu jak na středních, tak na vysokých školách.⁶¹

Na základě vládního nařízení 314/1948 Sb. a směrnice ministerstva průmyslu o používání předpisů o omezení v živnostenském podnikání nabyly mnohé pravomoci krajské a okresní národní výbory. Okresní národní výbory prováděly místní šetření, zda je živnostník kvalifikován k výkonu živnosti a zda není možné, aby byla daná činnost vykonávána státním, komunálním či družstevním podnikem. Krajské národní výbory měly pravomoc živnosti povolovat, ale jen za předpokladu, že spadaly do seznamu živností povolených. V zásadě se ovšem nové živnosti nepovolovaly a tyto orgány spíše vykonávaly kontrolní činnost živností stávajících. Toto korespondovalo se snahami KSČ o vymýcení živností a sdružení takových činností do družstev.⁶²

⁵⁹ čl. XII odst. 1 předpis č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky

⁶⁰ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 316

⁶¹ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 316

⁶² KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 316

Největší vlna „socializace“ živností probíhala od roku 1950 do roku 1956. V roce 1960 byla většina původních živností již úplně zlikvidována.

Ideologii KSČ, krom živnostníků, nevyhovovali ani vlastníci domů a ti byli donuceni se „dobrovolně“ vzdát svého majetku. K tomu, aby mohl proces socializace domů proběhnout, bylo vydáno několik právních předpisů, konkrétně zákon č. 71/1959 Sb., o opatřeních týkajících se některého soukromého domovního majetku a vládní nařízení č. 15/1959 Sb., o opatřeních týkajících se některých věcí užívaných organizacemi socialistického sektoru.

2.3.6. VÝVOJ PO ROCE 1989

Se „sametovou revolucí“ v roce 1989 nastaly i změny v politice státu. Stát se snažil co nejrychleji odstranit pozůstatky totalitního režimu a k tomu měla sloužit tzv. privatizace. Privatizací je nazýván proces přeměny státního majetku na majetek soukromý.

Prvním krokem bylo přijetí nové ústavy, která byla od těch socialistických velmi odlišná. Dne 18. 4. 1990 byla přijata ústava⁶³, která nabyla účinnosti dnem 23. 4. 1990. Dále byla přijata Listina základních práv a svobod. V těchto ústavních dokumentech se potvrzovalo vlastnické právo, které je nedotknutelné.

Malá privatizace započala na základě zákona č. 427/1990 Sb., o převodech vlastnictví státu k některým věcem na jiné právnické nebo fyzické osoby a zákona č. 500/1990 Sb., o působnosti orgánů České republiky ve věcech převodů vlastnictví státu k některým věcem na jiné právnické nebo fyzické osoby. Malá privatizace se orientovala na menší až střední podniky, které byly privatizovány na dvoukolových aukcích.⁶⁴ Do malé privatizace byly zařazeny majetkové hodnoty, které nebyly zemědělského charakteru, nebo mohly být

⁶³ *Předpis č. 100/1990 Sb., Ústavní zákon, kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé federativní republiky, a ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci*

⁶⁴ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 400

předmětem navrácení původním vlastníkům.⁶⁵ Výše zmíněné právní předpisy stanovily restituční hranici, a to ke dni 25. 2. 1948.

Velmi rozsáhlé restituce přinesl zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd. Tento zákon v zásadě navracel vlastnická práva odňatá po roce 1948 oprávněným osobám, tedy původnímu vlastníkovi, jeho dědicům, potomkům dědiců, manželovi zemřelého, případně další příbuzné.⁶⁶

Dalším právním předpisem vztahujícím se k restitucím byl zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích. Tento zákon navazoval v některých ohledech na zákon č. 403/1990 Sb., avšak v některých aspektech se značně lišil. Stanovil restituční hranici na období 25. 2. 1948 až 1. 1. 1990. Dále stanovil, že osobám, kterým byl majetek odňat na základě znárodňovacích právních předpisů z let 1945 až 1948, nebude majetek vrácen. Avšak bylo uvažováno o peněžní náhradě.⁶⁷ Tento zákon stanovil jako oprávněné osoby pouze osoby fyzické na rozdíl od zákona č. 403/1990 Sb. Takováto oprávněná osoba musela ještě splnit dvě podmínky, a to trvalý pobyt na území ČSR a státní občanství ČSR. Tyto podmínky se vztahovaly i na oprávněné osoby, které nastupovaly po původním vlastníkovi.⁶⁸

Jelikož dvě výše uvedené právní normy se nevztahovaly na zemědělský majetek, bylo nutné upravit i tuto oblast. To se stalo zákonem č. 229/1991 Sb., o půdě a jiném zemědělském majetku. Oprávněné osoby byly tímto zákonem určeny velice podobně jako zákonem 87/1991 Sb. Navazující právní normou byl zákon č. 243/1991 Sb., Zákon České národní rady, kterým se upravují některé otázky související se zákonem č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění zákona č. 93/1992 Sb. Jelikož tento

⁶⁵ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 400

⁶⁶ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 401

⁶⁷ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 401 - 402

⁶⁸ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 402

zákon umožnil restituce majetku konfiskovaného na základě dekretů prezidenta č. 12/1945 Sb. a č.108/1945 Sb., stal se základem pro soudní spory o restitucích.⁶⁹

Zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby zahájil tzv. „velkou privatizaci“. Ta byla značně rozsáhlejší, než ta první. V tomto případě šlo o privatizaci středních a velkých podniků a některých bank. Z této vlny privatizace byl vyňat majetek, který podléhal „malé privatizaci“, majetek, který měl být navrácen v restitucích, majetek, který mohl být výlučně ve vlastnictví státu dle zvláštních právních předpisů a také ten, který byl zkonfiskován církví.⁷⁰

3. OBECNÉ A PROCESNÍ PODMÍNKY VYVLASTNĚNÍ

Tento zákon vymezuje hlavně základní kritéria pro odnětí či omezení vlastnického práva k pozemku či stavbě, tudíž se vztahuje i ke služebnostem (věcným břemenům).

V § 2 jsou vymezeny pojmy, které se v zákoně o vyvlastnění objevují. Vyvlastněním se rozumí odnětí, nebo omezení vlastnického práva ke stavbě či pozemku⁷¹. Vyvlastňovaným je ten, kdo má vlastnické právo k pozemku či stavbě, který je předmětem vyvlastňovacího řízení. Případně ten, kdo má právo odpovídající služebnosti (věcnému břemeni), které je vázáno k předmětné stavbě či pozemku.⁷² Vyvlastnitelem je ten, kdo žádá příslušný správní orgán o vyvlastnění pozemku či stavby ve svůj prospěch.⁷³ Vyvlastňovací řízení je řízení, v němž se rozhoduje o vyvlastnění pozemku či stavby nebo o zřízení či zrušení služebnosti (věcného břemena). V tomto řízení se rozhoduje taktéž o náhradě vyvlastňovanému.⁷⁴

3.1. PODMÍNKY VYVLASTNĚNÍ

Jelikož je vyvlastnění zásahem do vlastnického práva, je přípustné pouze z důvodů stanovených zákonem. Aby došlo k vyvlastnění, je nutné, aby reálně převažoval veřejný

⁶⁹ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 403

⁷⁰ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124. Str. 404

⁷¹ § 2 písm. a) zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁷² § 2 písm. b) zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁷³ § 2 písm. c) zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁷⁴ § 2 písm. d) zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

zájem účelu za jakým je řízení vedeno⁷⁵. Daný veřejný zájem je také nutné ve vyvlastňovacím řízení prokázat⁷⁶. Vždy je primárně potřeba pokusit se práva k pozemku či stavbě získat dohodou či smlouvou.⁷⁷ Pokud se vyvlastniteli nepodaří ve lhůtě stanovené zákonem o vyvlastnění dohody či smlouvy dosáhnout, může se přistoupit k samotnému vyvlastňovacímu řízení. Lhůta je zákonem o vyvlastnění stanovena na 90 dnů, přičemž začíná běžet následujícím dnem po prokazatelném doručení návrhu smlouvy (nabídky) vyvlastňovanému⁷⁸.

Rozsah vyvlastnění je tímto zákonem stanoven tak, že nesmí být větší, než je k danému účelu potřeba.⁷⁹ Přičemž je možné vyvlastnění rozšířit o věcné břemeno (dle terminologie NOZ služebnost), pokud není možné vyvlastňovaný majetek bez tohoto vůbec užívat.⁸⁰

3.2. NÁHRADA

Ústavním pořádkem⁸¹, zákonem o vyvlastnění⁸² i občanským zákoníkem⁸³ je stanoveno, že vyvlastňovanému náleží náhrada. Předmětná náhrada se běžně poskytuje v penězích, může ovšem nastat i situace, že plnění je naturální, tzn. je poskytnut jiný pozemek či stavba⁸⁴.

Náhrada se stanoví na základě znaleckého posudku ve výši obvyklé ceny⁸⁵. Do této náhrady se krom obvyklé ceny nemovitosti započítává také cena příslušenství pozemku či stavby, stěhovací náklady a další obdobné náklady spojené s vyvlastněním⁸⁶. Náklady na znalecký posudek a náklady uvedené v § 10, které je povinen prokazovat vyvlastňovaný, hradí vyvlastnitel.

⁷⁵ § 3 odst. 1 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁷⁶ § 4 odst. 2 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁷⁷ § 3 odst. 1 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁷⁸ § 5 odst. 1 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁷⁹ § 4 odst. 1 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁸⁰ § 4 odst. 3 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁸¹ Čl. 11 odst. 4 zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

⁸² § 10 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁸³ § 1039 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁸⁴ § 11 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁸⁵ § 10 odst. 1 písm. a) zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁸⁶ § 10 odst. 2, zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

Výše náhrady vyvlastňovanému se určuje dle znaleckého posudku, který se nechá zhotovit dle účinného oceňovacího předpisu⁸⁷. Znalecký posudek může být vyhotoven na žádost vyvlastňovaného, nebo vyvlastnítele (za podmínky, že vyvlastňovaný dal vyvlastňovanému k takovému úkonu souhlas). Znalecký posudek nechá vyhotovit vyvlastňovací úřad, pokud ani vyvlastňovaný ani vyvlastnitel tak neučinil.⁸⁸ Náklady spojené s vyhotovením znaleckého posudku hradí vyvlastnitel.⁸⁹ Vyvlastňovaný (případně jiné osoby, které nemovitost užívají) je povinen umožnit znalci stanovenému vyvlastňovacím úřadem prohlídku pozemku či stavby, pokud tento prokazatelně vlastníkově oznámil termín prohlídky ve lhůtě stanoveném právním předpisem.⁹⁰ Pokud vyvlastňovaný neumožní znalci provést prohlídku, na základě které by provedl ocenění majetku, bude tento znalecký posudek proveden na základě údajů zjištěných jiným dostupným způsobem a vyvlastňovaný proti takovému znaleckému posudku nemůže vznášet námitky.⁹¹

3.3. VYVLASTŇOVACÍ ŘÍZENÍ DLE ZÁKONA O VYVLASTNĚNÍ

Vyvlastňovací řízení se zahajuje pouze na základě žádosti vyvlastnítele⁹². Vyvlastňovací řízení vede příslušný vyvlastňovací úřad⁹³. Tím je *„obecní úřad obce s rozšířenou působností, Magistrát hlavního města Prahy, magistrát územně členěného statutárního města. Zastupitelstvo hlavního města Prahy a zastupitelstvo územně členěného statutárního města nemohou působnost vyvlastňovacího úřadu přenést statutem na městské části nebo městské obvody.*

*Působnost podle tohoto zákona vykonávají vyvlastňovací úřady jako přenesenou působnost.*⁹⁴

Žádost podaná vyvlastnítelem vyvlastňovacímu úřadu musí obsahovat krom náležitostí stanovených v § 45, zákona č. 500/2004, správní řád také *„označení pozemku nebo stavby, jichž se vyvlastnění týká, a práv třetích osob na nich vázoucích, doložení skutečností nasvědčujících tomu, že byly splněny podmínky pro vyvlastnění (§ 3 až 5), údaj o tom, jakého vyvlastnění se vyvlastnitel domáhá, údaj o tom, v jaké lhůtě a jakým způsobem vyvlastnitel*

⁸⁷ Zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku

⁸⁸ § 20 odst. 1 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁸⁹ § 20 odst. 4 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁹⁰ § 20 odst. 2 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁹¹ § 20 odst. 3 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁹² § 18 odst. 1 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁹³ § 15 odst. 1 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁹⁴ §15 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

*zahájí uskutečňování účelu vyvlastnění.*⁹⁵ Vyvlastnitel je také povinen k žádosti připojit katastrální mapu, ve které je vyznačeno, které stavby a pozemky jsou navrženy k vyvlastnění⁹⁶, územní rozhodnutí⁹⁷, dokumenty, které prokazují splnění podmínek v § 3 a § 5 zákona o vyvlastnění⁹⁸, znalecký posudek⁹⁹, „*dohodu vyvlastňovaného o rozdělení náhrady s těmi, kterým na vyvlastňovaném pozemku nebo stavbě vážnou věcná práva zanikající vyvlastněním, pokud byla uzavřena před podáním žádosti, a vyvlastnitel má tuto dohodu k dispozici.*“¹⁰⁰

Vyvlastňovací úřad je povinen vyrozumět o zahájení vyvlastňovacího řízení účastníky řízení i příslušný katastrální úřad. Účastníci musí být vyrozuměni písemně do vlastních rukou¹⁰¹. „*Účastníky vyvlastňovacího řízení jsou vyvlastnitel, vyvlastňovaný, zástavní věřitel, podzástavní věřitel a oprávněný z práva odpovídajícího věcnému břemenu vážnoucím na pozemku nebo stavbě, jichž se vyvlastnění týká.*“¹⁰² Účastníkem může být taktéž správce dědictví (pokud je předmětná nemovitosti, které se vyvlastňovací řízení týká v neskončeném dědickém řízení), dědici zůstavitele, nebo stát (dle § 1634, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník).¹⁰³ Vyvlastňovací úřad ustanoví opatrovníka účastníkům, kteří nejsou známi, jejichž pobyt není znám nebo se jim nepodařilo doručit vyrozumění na jejich známou adresu.¹⁰⁴

V momentě, kdy je vyrozumění prokazatelně doručeno, zákon stanovuje, že vyvlastňovaný nesmí s pozemkem či stavbou nakládat, dokud nebude vyvlastňovací řízení skončeno¹⁰⁵.

Výše náhrady vyvlastňovanému se určuje dle znaleckého posudku, který se nechá zhotovit dle účinného oceňovacího předpisu¹⁰⁶. Znalecký posudek může být vyhotoven na žádost vyvlastňovaného nebo vyvlastnitel (za podmínky, že vyvlastňovaný dal vyvlastňovanému k takovému úkonu souhlas). Znalecký posudek nechá vyhotovit vyvlastňovací úřad, pokud ani vyvlastňovaný ani vyvlastnitel tak neučinil.¹⁰⁷ Náklady spojené

⁹⁵ § 18 odst. 2 písm. a) – d) zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁹⁶ § 18 odst. 3 písm. a) zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁹⁷ § 18 odst. 3 písm. b) zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁹⁸ § 18 odst. 3 písm. c) zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

⁹⁹ § 18 odst. 3 písm. d a e) zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

¹⁰⁰ § 18 odst. 3 písm. f) zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

¹⁰¹ § 19 odst. 1 a 2 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

¹⁰² § 17 odst. 1 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

¹⁰³ § 17 odst. 3 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

¹⁰⁴ § 17 odst. 4 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

¹⁰⁵ § 19 odst. 3 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

¹⁰⁶ Zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku

¹⁰⁷ § 20 odst. 1 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

s vyhotovením znaleckého posudku hradí vyvlastnitel.¹⁰⁸ Vyvlastňovaný (případně jiné osoby, které nemovitost užívají) je povinen jej umožnit.

Vyvlastňovací úřad může dospět ve vyvlastňovacím řízení k několika rozhodnutím – žádost vyvlastnitel může být zamítnuta, nebo schválena. Pokud je žádost o vyvlastnění schválena, avšak vyvlastnitel v dané lhůtě neposkytne vyvlastňovanému náhradu, může vyvlastňovací úřad na žádost vyvlastňovaného rozhodnout o tom, že se provedené vyvlastnění ruší. V momentě, kdy je rozhodnutí o zrušení vyvlastnění pravomocné, vyvlastňovaný opět nabývá práva k pozemku či stavbě, která mu byla odňata nebo omezena ve vyvlastňovacím řízení.

3.4. VYVLASTNĚNÍ VE ZKRÁCENÉM ŘÍZENÍ

Český právní řád umožňuje za mimořádných okolností i vyvlastnění ve zkráceném řízení. Toto zkrácené řízení je zakotveno v zákoně č. 114/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky. Na základě §45 je možné vyvlastnit ve zkráceném řízení jak věci movité, tak nemovité. To ovšem pouze za stavu ohrožení státu nebo za stavu válečného a pouze k účelům obrany.¹⁰⁹ Vyvlastnění ve zkráceném řízení je možné výlučně za náhradu vlastníkovi.¹¹⁰

Jediný, kdo může podat návrh na vyvlastnění ve zkráceném řízení je správní úřad.¹¹¹ Tímto správním úřadem je dle §16 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky Ministerstvo obrany. Pokud návrh na vyvlastnění nepodává přímo ministerstvo, je nutné, aby byl návrh opatřen potvrzením ministerstva, že jde o vyvlastnění k účelům zajišťování obrany státu.¹¹²

Řízení se zahajuje podáním návrhu příslušnému správnímu orgánu.¹¹³ Návrh na vyvlastnění nemovitosti se podává příslušnému obecnímu úřadu s rozšířenou působností,

¹⁰⁸ § 20 odst. 4 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

¹⁰⁹ § 45 odst. 1 zákona č. 144/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky o zajišťování obrany České republiky

¹¹⁰ § 45 odst. 2 zákona č. 144/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky o zajišťování obrany České republiky

¹¹¹ § 46 odst. 1 zákona č. 144/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky o zajišťování obrany České republiky

¹¹² § 46 odst. 2 zákona č. 144/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky o zajišťování obrany České republiky

¹¹³ § 49 odst. 1 zákona č. 144/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky o zajišťování obrany České republiky

v jehož obvodu se nemovitost nachází¹¹⁴. Pokud se jedná o vyvlastnění věci movité, je příslušný k přijetí návrhu na vyvlastnění příslušnému obecnímu úřadu s rozšířenou působností, v jehož obvodu má vlastník hlášeno místo trvalého pobytu nebo sídlo.¹¹⁵

Obecní úřad, u kterého byl návrh podán, je povinen bezodkladně uvědomit účastníky řízení. Účastníkům je stanovena lhůta pro vyjádření. Během této lhůty, která nesmí být kratší než 3 dny, provede obecní úřad s rozšířenou působností místní šetření ve věci a danou věc také ocení. Rozhodnutí musí být vydáno do 7 dnů od zahájení řízení.¹¹⁶ Náležitosti rozhodnutí jsou stanoveny § 49 odst. 5 zákona č. 144/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky o zajišťování obrany České republiky.

Ve zkráceném vyvlastňovacím řízení je možné odvolat se ve lhůtě 15 dnů od jeho doručení.¹¹⁷ Dle § 51 náhradu vlastníkovu vyplácí ministerstvo financí ve lhůtě 6 měsíců od právní moci rozhodnutí o vyvlastnění a tento nárok se nepromlčuje.¹¹⁸ Ačkoli rozhodnutí o vyvlastnění je správním řízením, přezkumné řízení zaštiťují soudy civilní, konkrétně soudy krajské.

3.5. PROJEDNÁNÍ VYVLASTNĚNÍ V ŘÍZENÍ PŘED SOUDEM

Právní řád ČR zakotvuje také v § 28 zákona o vyvlastnění přezkumné řízení před soudem.

V odstavci prvním ustanovení § 28, se stanovuje rozdílný postup při podávání opravných prostředků. V případě podání opravného prostředku proti výroku rozhodnutí stanoveném v § 24 odst. 3 se postupuje dle zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní. Výroky, kterých se toto ustanovení týká: „**(3) Výroky o vyvlastnění práv k pozemku nebo ke stavbě vyvlastňovací úřad a) rozhodne o**

1. zrušení nebo omezení práva odpovídajícího věcnému břemenu k pozemku nebo ke stavbě, jichž se vyvlastnění týká, nebo

2. omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě zřízením věcného břemene ve prospěch vyvlastnítele a vymezí jeho obsah, anebo

¹¹⁴ § 47 odst. 1 zákona č. 144/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky o zajišťování obrany České republiky

¹¹⁵ § 48 odst. 1 zákona č. 144/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky o zajišťování obrany České republiky

¹¹⁶ § 49 zákona č. 144/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky o zajišťování obrany České republiky

¹¹⁷ § 50 odst. 1 zákona č. 144/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky o zajišťování obrany České republiky

¹¹⁸ § 51 odst. 1 zákona č. 144/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky o zajišťování obrany České republiky

3. odnětí vlastnického práva vyvlastňovaného k pozemku nebo ke stavbě a o jeho přechodu na vyvlastnítele,

b) rozhodne, vyžaduje-li to veřejný zájem, která práva spojená s pozemkem, stavbou nebo jejich částí vyvlastněním nezaniknou,

c) určí, v jaké lhůtě je vyvlastnitel povinen zahájit uskutečňování účelu vyvlastnění; lhůta nesmí být delší než 2 roky od právní moci rozhodnutí.“¹¹⁹

Avšak pro výroky dle §24 odst. 4 je prvostupňovým krajský soud a projednává se v civilním řízení dle občanského soudního řádu. Výroky, kterých se toto ustanovení týká jsou:

„(4) Výroky o náhradě za vyvlastnění vyvlastňovací úřad

a) stanoví výši náhrady pro vyvlastňovaného, jakož i pro oprávněného z věcného břemene, jejichž práva vyvlastněním zanikají, a uloží vyvlastniteli, aby jim náhrady zaplatil ve lhůtě, která nesmí být delší než 60 dnů od právní moci rozhodnutí,

b) dojde-li k dohodě podle § 11, určí, jaký pozemek nebo stavba přechází do vlastnictví vyvlastňovaného, popřípadě rozhodne též o vyrovnání rozdílu v ceně vyvlastněného pozemku nebo stavby a náhradního pozemku nebo stavby podle oceňovacího předpisu účinného v době vyvlastnění, včetně lhůty k poskytnutí plnění, která nesmí být delší než 60 dnů od právní moci rozhodnutí,

c) určí, jakou částku z náhrady pro vyvlastňovaného je vyvlastnitel povinen poskytnout zástavnímu věřiteli, podzástavnímu věřiteli nebo oprávněnému ze zajišťovacího převodu práva na úhradu splatných zajištěných pohledávek, pokud byla předložena dohoda, jinak uloží vyvlastniteli, aby náhradu za vyvlastnění složil do úschovy u příslušného soudu¹⁹),

d) uloží vyvlastniteli, aby nahradil vyvlastňovanému jím vynaložené náklady na vyhotovení znaleckého posudku, a určí k tomu lhůtu, která nesmí být delší než 60 dnů od právní moci rozhodnutí“¹²⁰

4. DŮVODY VYVLASTNĚNÍ VE SPECIÁLNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVĚ

Vyvlastnění je možné pouze za účelem, který stanoví zákon. Řadu konkrétních vymezení můžeme nalézt v mnohých zvláštních zákonech.

¹¹⁹ § 24 odst. 3 zákona č. 184/2006 Sb., vyvlastňovací zákon

¹²⁰ § 24 odst. 4 zákona č. 184/2006 Sb., vyvlastňovací zákon

4.1. STAVEBNÍ ZÁKON

Jedním ze zvláštních předpisů, který upravuje účel vyvlastnění, je zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu neboli stavební zákon.

Ve stavebním zákoně je vyvlastnění upraveno § 170. Odstavec první § 170 definuje, kdy je možné vlastnické právo odejmout, či omezit. První podmínkou je, že vyvlastňované pozemky nebo stavby musí být potřebné pro zajištění staveb, které jsou veřejně prospěšné a musí být přesně určena v územně plánovací dokumentaci. Dále jsou v §170 odst. 1 písm. a) – d) vymezeno o jaké stavby nebo opatření se může jednat:

- „a) veřejně prospěšnou stavbu dopravní a technické infrastruktury, včetně plochy nezbytné k zajištění její výstavby a řádného užívání pro stanovený účel,*
- b) veřejně prospěšné opatření, a to snižování ohrožení v území povodněmi a jinými přírodními katastrofami, zvyšování retenčních schopností území, založení prvků územního systému ekologické stability a ochranu archeologického dědictví,*
- c) stavby a opatření k zajišťování obrany a bezpečnosti státu,*
- d) asanaci (ozdravění) území.“¹²¹*

Odstavec třetí odkazuje na úpravu vyvlastňovacího řízení ve zvláštním předpisu. Tímto zvláštním předpisem je zákon č. 186/2006 Sb., o vyvlastnění.

4.2. ZÁKON O STÁTNÍ PAMÁTKOVÉ PÉČI

Vlastnické právo je možné odejmout i na základě zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči. Konkrétně nalezneme možnost vyvlastnění v § 15 odst. 3: *„Zanedbává-li vlastník nemovité kulturní památky, která není státním majetkem, trvale své povinnosti a ohrožuje tím její zachování nebo užívá-li kulturní památku v rozporu s jejím kulturně politickým významem, památkovou hodnotou nebo technickým stavem, může se ve společenském zájmu, nedojde-li k dohodě s vlastníkem o jejím prodeji státu, výjimečně kulturní památka na návrh obecního úřadu obce s rozšířenou působností rozhodnutím vyvlastňovacího úřadu vyvlastnit.“¹²²* Vyvlastňovací řízení probíhá dle zákona.

Dalším účelem, kterým je v tomto zákoně uveden, je vytvoření ochranného pásma nemovité kulturní památky.¹²³

¹²¹ § 170 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění

¹²² § 15 odst. 3 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

¹²³ § 17 odst. 2 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

4.3. ZÁKON O ELEKTRONICKÝCH KOMUNIKACÍCH

Dle zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích) je možné vlastnické právo k nemovitosti omezit, nikoli ho zcela odejmout. Konkrétně je vyvlastnění uvedeno v § 104 tohoto zákona. Toto ustanovení vymezuje účel vyvlastnění velmi podrobně. Dle § 104, odstavce prvního je povoleno pro účel vedení nadzemní, nebo podzemní komunikační veřejné komunikační sítě, telefonní budky a přípojná komunikační vedení veřejné komunikační sítě apod.

4.4. ZÁKON O POZEMNÍCH KOMUNIKACÍCH

Dalším účelem vymezeným zvláštním zákonem je zřizování stavby silnice, dálnice, nebo místní komunikace. Tento účel je vymezen v zákoně č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích § 17, odst. 1. Odstavec druhý §17 umožňuje speciálnímu stavebnímu úřadu zřídit věcné břemeno k již postavené silniční komunikaci za předpokladu, že se s vlastníkem pozemku prokazatelně nepodařilo dojednat majetkoprávní vypořádání. Tímto speciálním stavebním úřadem je Ministerstvo dopravy.¹²⁴

4.5. LÁZEŇSKÝ ZÁKON

Hlava VII. Zákona č. 164/2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech a o změně některých souvisejících zákonů (lázeňský zákon) pojednává o povinnostech vlastníků a možnosti omezení jejich vlastnických práv a také náhradě za takovéto omezení.

Omezení vlastnických práv v těchto souvislostech nalezneme v § 33 lázeňského zákona. V tomto ustanovení je uvedeno, že vyvlastnění je možné pouze ve veřejném zájmu. Co je v konkrétním případě veřejným zájmem, můžeme zjistit v odstavci prvním §33: „*zájem na vyhledávání a využití zdroje k léčebným účelům a zájem na ochraně zdrojů v zájmu zachování jejich kvalitativních a kvantitativních vlastností a zdravotní nezávadnosti.*“¹²⁵

Dále je dle v §33 odst. 2 možné vyvlastnit nemovitost, pokud vlastník zamezuje vyhledávání přírodního léčivého zdroje¹²⁶, nebo znemožňuje jeho využívání a ochranu.¹²⁷

¹²⁴ § 15 odst. 1 písm. c) zákona č. 183/2006 Sb., stavební zákon; § 16 odst. 1 a §40 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích

¹²⁵ §33 odst. 1 zákona č. 164/2001 Sb., lázeňský zákon

¹²⁶ §33 odst. 2 písm. a) zákona č. 164/2001 Sb., lázeňský zákon

Vyvlastňovací řízení je v tomto případě zahajováno na základě žádosti Ministerstva zdravotnictví.¹²⁸

§34 lázeňského zákona stanovuje, že vznikne-li vlastníkům újma, náleží jim náhrada. Tuto náhradu obdrží vlastníci buď od uživatele zdroje, nebo od příslušného ministerstva.¹²⁹ Pokud nedojde k vypořádání majetkoprávních vztahů s vlastníky, potom o náhradě rozhoduje příslušný soud.¹³⁰

4.6. ZÁKON O OCHRANĚ KRAJINY A PŘÍRODY

Možné je vyvlastnění i na základě § 60 zákona 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Ten vymezuje další podmínky omezení vlastnického práva. Není zde explicitně uvedeno, že v takovém případě náleží vlastníkovvi náhrada za vyvlastnění majetek, avšak je možné dovodit z §58 tohoto zákona a Listiny základních práv a svobod, že bude takto učiněno.

5. ZÁVĚR

Jak je v mé bakalářské práci popisováno, se zásadním omezením se nesetkáváme jen v dávné historii, či v kontextu událostí minulého století, ale i v současné době, ač mnohem legálnější, či „zákonnější“ způsobem. Současný pojem ochrany vlastnického práva je proto reakcí na dřívější živelné zásahy do těchto základních práv. Myslím si, že cíle, které jsem si stanovila v úvodu byly splněny a věřím, že moje bakalářská práce pomohla čtenáři osvětlit vymezené pojmy, ale poskytla i zajímavý a poučný exkurz do pramenů historických, ale i současných. Pojem vyvlastnění, je v dnešní době chápán velmi široce, je však nutné si uvědomit, že v současném moderním pojetí je vymezen přesně danými zákonnými mantinely a každý takový zásah je nutné pečlivě uvážit. Je tomu tak právě z důvodu, že jde o zásah do základních práv a jako takový vyžaduje komplexní a jednoznačnou právní úpravu před nezákonnými kroky správních orgánů.

¹²⁷ §33 odst. 2 písm. b, zákona č. 164/2001 Sb., lázeňský zákon

¹²⁸ § 10 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky

¹²⁹ §34 odst. 1 zákona č. 164/2001 Sb., lázeňský zákon

¹³⁰ §34 odst. 2 zákona č. 164/2001 Sb., lázeňský zákon

V moderním zákonodárství je vyvlastnění nezbytně podmíněno veřejným zájmem a tato újma je vlastníkově vždy vynahrazena. Otázka satisfakce je samozřejmě další z tíživých bodů téměř každé právní úpravy tohoto institutu. Domnívám se, že je tomu tak právě z důvodu, že na každý zásah státu do života občanů se veřejnost dívá po mnohaletých zkušenostech s nedůvěrou a také se lze mnohdy setkat s názorem, že předměty vyvlastnění mají často větší hodnotu (i nevyčíslitelnou finančními prostředky), než je nabízena vyrovnáním a řešení těchto sporů je vždy pro zákonodárce citlivé.

Názory, zda je současná úprava vyvlastnění přísná, či liberálnější se často liší. Mnohdy se tyto názory odrážejí od osobních zkušeností, či například v rodinné historii. Potvrzením této názorové nejednotnosti byl i dlouhý schvalovací proces, jenž provázal přijetí aktuálního zákona o vyvlastnění.

Mým osobním cílem také bylo vylíčit nakládání s majetkem určitých skupin občanů ve 20. století. Dle mého názoru je nutné si negativní momenty naší historie připomínat a to právě proto, aby se neopakovala. Myslím si, že pojem vyvlastnění je mnohdy v současné době až příliš tabuizován a to právě v souvislosti s více jak čtyřiceti lety zásahů a omezení. Dle mého názoru jde mnohdy o ten nejpřirozenější způsob, jak neohrozit veřejný zájem. Na druhou stranu vím a to dle každodenních událostí, že dějiny se mohou opakovat, ač se to zdá mnohdy vysoce nereálné. Z tohoto důvodu je tedy vždy nutná obezřetnost a to i v sebemenším omezení těchto práv.

6. RESUMÉ

Proprietary right is one of first right. Expropriation, which is topic of this work, is very strong interference to proprietary right and I try to summarize them.

In the first chapter I define basic concepts which relates to expropriation.

In the next chapter I present the primary limitations of proprietary rights, such as the water law or mining law. Main part of history chapter presents Czechoslovakia in the context to history.

I also write about not so positive periods in 20th century. At the end of this part, I write about new „post-revolution“ law.

Accordin to new recodification of civil law i write about reparations. In the end of my work I will be more focused on expropriation process acording to current law.

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Zákon č. 144/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky o zajišťování obrany České republiky

Zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku

Zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky

Zákon č. 164/2001 Sb., lázeňský zákon

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

Zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 183/2006 Sb., stavební zákon

Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích

Zákon č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy

Prezidentský dekret č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkově - právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů

Prezidentský dekret č. 28/1945 Sb., o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci

Ambrusová, E., Vyvlastňovací řízení od A do Z, Olomouc, ANAG, 2009, ISBN 978-80-7263-554-2

Hendrych, D., Správní právo: obecná část, Praha, C. H. Beck, 2009, ISBN 978-807400-049-2

Janderka, K., Zákon o vyvlastnění, poznámkové vydání, Praha, Linde, 2010, ISBN 978-80-7201-793-5

Kindl, M., Základy správního práva, Plzeň, Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-7380-190-8
ISBN 978-8087284-25-4

Vedral, J., Správní řád, komentář, Praha, Bova Polygon, 2012, ISBN 978-80-7273-166-4

KUKLÍK, Jan. Znárodně Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 444 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-124.

Předpis č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky

KUKLÍK, Jan a Jaroslav CHYBA. Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2011, 185 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 978-80-87284-25-4.

PROCHÁZKA, Jan. Konfiskace majetku nepřátel a zrádců v ČSR. Praha: Svoboda, 1946. Str. 31, § 7 odst. 3 zákona č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy

HORÁK, Ondřej. Liechtensteinové mezi konfiskací a vyvlastněním: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století. 1. vyd. Praha, 2010, 287 s. Otazníky našich dějin. ISBN 978-80-7277-457-9.

PRŮCHOVÁ, Ivana a Jaroslav CHYBA. *Omezení vlastnického práva k pozemku z důvodu obecného zájmu: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998, 185 s. Otazníky našich dějin. ISBN 80-210-1959-X.